

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ISSN 2076-5908

**ВІСНИК
ЧЕРКАСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія
ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Виходить 4 рази на рік
Заснований у березні 1997 року

№ 3. 2017

Черкаси - 2017

**Засновник, редакція, видавець і виготовлювач –
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 21390-1119ОР від 25.06.2015**

Науковий журнал містить статті, в яких розглядаються актуальні проблеми історіографії та методології історичних досліджень, історії України, всесвітньої історії. Складовою журналу також є огляди і рецензії українських наукових і навчально-методичних видань, наукова хроніка.

Для широкого кола науковців, викладачів, аспірантів, студентів й усіх, хто цікавиться історичною наукою.

Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України журнал включено до переліку наукових фахових видань України з історичних наук (Наказ Міністерства освіти і науки України від 13.07.2015 р. № 747).

Випуск № 3 наукового журналу Вісник Черкаського університету, серія «Історичні науки» рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 8 від 15.06.2017 року).

Журнал індексується у міжнародній наукометричній базі Index Copernicus (ICV 2015: 45.87) та реферується Українським реферативним журналом «Джерело» (засновники: Інститут проблем реєстрації інформації НАН України та Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського).

Головна редакційна колегія:

Черевко О.В., д.е.н. (головний редактор); Боєчко Ф.Ф., член-кор. НАПН України, д.б.н., проф. (заступник головного редактора); Корновенко С.В., д.і.н., проф. (заступник головного редактора); Кирилюк Є.М., д.е.н., доц. (відповідальний секретар); Архипова С.П., к.пед.н., проф.; Біда О.А. д.пед.н., проф.; Гнезділова К.М., д.пед.н., доц.; Головня Б.П., д.т.н., доц.; Гусак А.М., д.ф.-м.н., проф.; Десятов Т.М., д.пед.н., проф.; Земзюліна Н.І., д.і.н., доц.; Жаботинська С.А., д.філол.н., проф.; Кузьмінський А.І., член-кор. НАПН України, д.пед.н., проф.; Кукурудза І.І., д.е.н., проф.; Лизогуб В.С., д.б.н., проф.; Ляшенко Ю.О., д.ф.-м.н., доц.; Марченко О.В., д.філос.н., проф.; Масненко В.В., д.і.н., проф.; Мігус І.П., д.е.н., проф.; Мінаєв Б.П., д.х.н., проф.; Морозов А.Г., д.і.н., проф.; Перехрест О.Г., д.і.н., проф.; Поліщук В.Т., д.філол.н., проф.; Селіванова О.О., д.філол.н., проф.; Чабан А.Ю., д.і.н., проф.; Шпак В.П., д.пед.н., проф.

Редакційна колегія серії:

Драч О.О., д.і.н., проф. (відповідальний редактор напрямку «Історія та етнологія України»); Івангородський К.В., к.і.н., доц. (відповідальний секретар напрямку «Історія та етнологія України»); Перехрест О.Г., д.і.н., проф. (відповідальний редактор напрямку «Всесвітня історія»); Кіресва В.О., к.і.н., доц. (відповідальний секретар напрямку «Всесвітня історія»); Чабан А. Ю., д.і.н., проф. (відповідальний редактор напрямку «Історіографія, джерелознавство»); Лисиця Л.І., к.і.н., доц. (відповідальний секретар напрямку «Історіографія, джерелознавство»); Абразимова О.М., к.і.н.; Анджей Степнік, д-р габілітований, проф. (Польща); Боєчко В.Ф., д.і.н., доц.; Голиш Г.М., к.і.н., доц.; Гоцуляк В.В., д.і.н., проф.; Дмитро Карев, д.і.н., проф. (Білорусь); Земзюліна Н.І., д.і.н., проф.; Іржавська А.П., к.і.н., доц.; Корновенко С.В., д.і.н., проф.; Лисенко О.Є., д.і.н., проф.; Масненко В.В., д.і.н., проф.; Мельниченко В.М., к.і.н., проф.; Мордвінцев В.М., д.і.н., проф.; Морозов А.Г., д.і.н., проф.; Павел Сердженга, д-р габілітований, проф. (Польща); Присяжнюк Ю.П., д.і.н., проф.; Реєнт О.П., член-кор. НАН України, д.і.н., проф.; Синявська Л. І., д.і.н., доц.; Фареній І.А., д.і.н., проф.

Адреса редакційної колегії:

18031, Черкаси, бульвар Шевченка, 81, к. 521
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького,
кафедра історії України, тел. (0472) 37-55-57
web-сайт: <http://history-ejournal.cdu.edu.ua>
e-mail: kafiteu@ukr.net; drach_oksana@ukr.net; iwakos@ukr.net

ЗМІСТ

Історіографія

- Халхунов С. О.** Дослідження військової політики Центральної Ради в працях істориків української діаспори 1920–1930-х років 5
- Івангородський К. В.** Балтська проблематика в концепції східнослов'янського етногенезу Валентина Седова 13

Історична антропологія

- Темченко А. І.** Екскурс у міфологію рахування: семеричні цикли в лікувально-магічних практиках східних слов'ян 26
- Нетребенко Т. В.** Захист жіночих прав у господарсько-побутовому вимірі в Україні (X – XVI ст.) 33
- Ковбасюк С. А.** «Infirmiori vasculo»: особливості рецепції середньовічної мізогінії в Північному Гуманізмі 39
- Котляров П. М.** Німецька школа напередодні Реформації та спроби її реформування 46
- Василенко В. М.** Професорська корпорація Київського університету Св. Володимира у соціокультурному просторі міста XIX століття 51
- Драч О. О.** «Трудове життя дало Вам учену славу»: Олександра Яківна Єфименко – науковиця модерної доби 54
- Срібняк І. В.** Умови перебування та культурно-освітня діяльність інтернованих вояків-українців у таборі Ланцут, Польща (січень – серпень 1921) у світлі архівних документів 63
- Платмір Я.Л.** Творчість Винниченка як репрезентація інтелектуальних уявлень про українське селянство Наддніпрянщини рубежу XIX–XX ст. 72
- Шпак М.О.** Полемічне питання історії Шоа в Болгарії: кому належить роль рятівника. 78

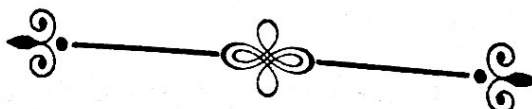
Поденко В. П. Українська національна самоідентичність: алгоритми становлення в умовах глобалізаційних процесів	85
Брайчевська О. А., Ковальчук Ю. О. Особливості зовнішньої політики Швеції в умовах сучасної геополітичної ситуації	90
Саган Г. В. Актуалізація «русинського питання» в Хорватії на початку ХХІ ст.: витоки та наслідки	99

Історія України

Парамонова О. С. Правове регулювання медичної діяльності на українських землях у Х–ХІХ ст.	107
Ейдель Є. М. Меч князя Подільського Спитка з Мельштина (? – 1399) із зібрання «The Feldman family museum»	116
Силка О. З. Громадські об'єднання українського села наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.: до постановки проблеми	122
Левицька Н. М., Береговий С. І. Репресована наука та освіта України (у контексті епохи 1920-х – 1930-х років)	128
Кульбашна О. А. Розвиток законодавства України про працю впродовж 1991 – 2000 років	135

Рецензії та огляди

Синявська Л. І. Скрипник А. Ю. Російський військовий чинник у суспільно-політичному та економічному розвитку Правобережної України (1792–1865 рр.). – Кам'янець-Подільський: Вид. ФОП Зволейко Д. Г., 2016. – 612 с.	144
Contents	147

праці М. Нагірного [10, 11], в яких обгрунтовано спростовується намагання протиставити сучасній самоназві етносу «українці» більш ранню назву «русини» та спекуляції різного ґатунку щодо окремішності русинської етнічності.

До вже існуючого доробку у даній статті долучено документи і матеріали, видані зарубіжними українцями [12]. Чимало відомостей почерпнуто з офіційних сайтів Посольства України в Республіці Хорватія, державних інституцій Республіки Хорватія, громадських організацій українців та русинів у Хорватії тощо.

Мета даного дослідження полягає в тому, аби через аналіз сучасної діяльності української діаспори в Хорватії розкрити причини розколу у середовищі діаспори. Аргументувати чому відцентрові настрої частини русинів мають політичне підґрунтя.

Виклад основного матеріалу. Українці в Хорватії становлять традиційну національну автохтонну меншину, тобто таку, що проживає на цих теренах понад 100 років (у 2000 р. відсвяткували 100-річчя). 100 років тому українці переселились у Хорватію з Західної України (точніше з Галичини та Закарпаття, з Лемківщини (південно-східної Польщі) та з північної Буковини, тобто з земель, які наприкінці XIX – на початку XX ст. перебували в одній державі – тодішньої Австро-Угорській імперії. Українці осіли переважно в Боснії та Славонії, нині це територіально-адміністративні одиниці двох жупаній Республіки Хорватія – Бродсько-Посавської та Сісачко-Мославачкої [13, 173-174]. Переселенці з Закарпаття та Лемківщини традиційно називають себе русинами, з Галичини та північної Буковини – українцями.

Однак, перші переселенці з України з'явилися на хорватських землях значно раніше – ще 1745 р. З 1835 р. до східної Славонії (нині це Вуковарсько-Сремська жупанія Хорватії) з Воєводини (Сербія) переселилися українці, предки яких походили з Карпат і Пряшівщини. Саме вони називали себе русинами і розмовляли русинським діалектом. Тривалий час існування двох етнонімів не викликало жодних суперечок серед діаспорян. Усі вони вважали себе українцями, а Україну – країною походження своїх предків. В останні роки риторика дещо змінилася: так зване «русинське питання» набуло політичного забарвлення, що призвело до розколу колись єдиної діаспорної спільноти.

Згідно з останнім службовим переписом населення, у 2011 р. русинів та українців у Хорватії налічується менше 4000, хоч один із активних діячів української діаспори в Хорватії Славко Бурда – перший заступник Голови Європейського конгресу українців Республіки Хорватія – зазначає, що їх значно більше. За весь період існування діаспори на землях Хорватії, українцям довелося подолати чимало труднощів матеріального та духовного характеру, проте ні війни, ні тиск різних політичних режимів, ні економічні кризи тощо не знищили національну ідентичність української меншини на теренах Хорватії.

У середині 60-х років XX ст. активні роботи з гуртування діаспорян на Балканах розгорнула українсько-русинська інтелігенція Хорватії, яка розпочала свою діяльність зі створення товариства, яке б згуртувало навколо себе активістів української діаспори не тільки в Хорватії, а й усю Югославію. Ініціаторами заснування такого товариства стали русинські письменники м. Срем. Вони регулярно збиралися, обговорювали злободенні питання, що активізувало культурну діяльність української спільноти Югославії. Перша зустріч відбулася 4 грудня 1966 р. в с. Бікіч-Долу неподалік м. Шид. Формальним організатором заходу стало культурно-мистецьке товариство «Іван Котляревський», реальними ж – письменники Василь Мудбули присутні політики, керівники Соціалістичного союзу робітничого народу міст Шид і Вуковар, видавці «Руського слова» з м. Нові Сад та часопису «Шветлосц» [14, 28].

На цьому засіданні письменники поставили перед собою кілька завдань, які мали реалізувати у процесі культурно-просвітньої діяльності, зокрема, 1) утвердити місце русинської літератури як рівної із сербською, хорватською та загалом із югославською літературою; 2) віднайти спосіб налагодити літературні зв'язки з регіонами України, звідки свого часу емігрували переселенці до Югославії; 3) визначити місце русинської літератури в європейській дійсності та ін. Письменники прийняли рішення раз на рік збиратися на засідання й обговорювати тематику творчої діяльності літератури.

* Термін «українсько-русинська» (наприклад література) взято з програмного документу Союзу, що свідчить про відсутність розмежування на українську і русинську, а сприйняття діаспорою на Балканах того чи іншого факту, явища чи процесу як єдиного цілого.

торів, друкувати їхні твори у збірках письменників Югославії та окремих республік – Хорватії, Сербії, Боснії і Герцеговини. Найкращі роботи русинсько-українських письменників планувалося перекладати й видавати хорватською, сербською, македонською та іншими мовами народів Югославії. Було створено й виборний орган товариства – координаційну раду, до якої увійшли Василь Мудрий, Стефан Гудак, Володимир Бесерміні та Володимир Костельник.

Зібрання письменників української діаспори привернуло увагу не тільки представників української діаспори, а й частини югославської спільноти. Свідченням цього, зокрема, стало обговорення шидського зібрання в різних інформаційних інституціях Югославії. Про нього писали у загребському щоденнику «Славік», говорили на «Радіо-Загреб», розповідали в усіх діаспорних виданнях і радіопередачах [14, 29-30].

28 травня 1967 р. відбулося засідання координаційної ради у с. Петровец, на якому було вирішено кілька актуальних на той час питань, пов'язаних із культурною діяльністю української діаспори, зокрема сформовано розширену раду при видавництві «Руське слово» у м. Нови Сад, обговорено підготовку до зібрання молодих русинсько-українських письменників у м. Шид, проаналізовано стан справ підготовки до святкування двадцятиліття КМГ імені Якіма Гарді тощо. На діяльність, яку розгорнули русинсько-українські письменники, позитивно вплинула фінансова підтримка общинної скупщини Вуковара, яка 17 жовтня 1967 р. виділила 1,4 тис. динарів для реалізації їхніх планів. Кошти пішли на організацію літературних вечорів, видання книг, покриття витрат, пов'язаних із засіданнями координаційної ради та зборами асоціації письменників.

Після кількох засідань координаційної ради 24 грудня 1967 р. в с. Петровец відбулося друге засідання письменників, що привернуло увагу частини югославської громадськості та представників влади. Від останніх були присутні секретар общинного комітету Союзу комуністів Хорватії в м. Вуковар Милош Попович, голова общинної скупщини міста Звонко Шполяр, голова общинного Союзу робітничого народу Хорватії Мато Правич і ще більше десяти представників владних інституцій та наукових установ Югославії. Майже всі вони у своїх виступах дали схвальну оцінку діяльності русинсько-українських письменників, спрямовану на активізацію культурно-освітнього життя цієї національної меншини. Самі ж ініціатори зібрання відзначили, що не сподівалися на таку увагу до заючаткованої лише торік справи.

Головним підсумком другого засідання стала ухвала «Програми діяльності русинсько-українських письменників (Срем, Славонії та Боснії на 1968 рік» [14, 46-50]. У ній наголошувалося на об'єктивній необхідності інституційного об'єднання активістів діаспори, яке б охопило всі регіони компактного проживання українців і русинів Хорватії. Наприкінці 1967 р. було розпочато роботу з заснування Союзу русинів та українців Хорватії. Передусім потрібно було владнати низку формальностей із владою, яка мала дати дозвіл на створення організації. 5 січня 1968 р. відбулося засідання Комісії з питань народностей республіканської конференції Соціалістичного союзу робітничого народу Хорватії, на якому голова Комісії І. Бієлич позитивно оцінила намагання створити Союз русинів та українців Хорватії. На засіданні виступив В. Костельник – відомий український письменник діаспори, який зазначив, що вперше на зібранні Комісії обговорюються потреби русинів та українців [14, 53].

Отримавши схвалення своїх намірів щодо створення Союзу, ініціативна група почала ще активніше працювати як на території Хорватії, так і в інших регіонах Югославії, де проживали представники української діаспори. Їхні старання незабаром дали позитивні результати. 25 лютого 1968 р. у присутності великої кількості гостей – представників місцевої влади, інтелігенції та активістів української діаспори – у Вуковарі було урочисто проголошено створення Союзу русинів та українців Хорватії, який став основним центром організації громадського та культурного життя українців і русинів Хорватії.

Нові виклики постали перед українсько-русинською громадою Хорватії у XXI ст. Їх характер, на нашу думку, доволі часто має політичне підґрунтя. Так, чимало проблем виникло у контексті визначення національної ідентичності – йдеться, зокрема, про намагання деяких русинських активістів протиставити сучасній самоназві етносу «українці» більш ранню назву «русини» та спекуляції різного ґатунку щодо окремої так званої «русинської етнічності». За всі роки існування української діаспори в Хорватії ні діаспоряни, ні місцева влада не ставили дане питання у такому розрізі: усі з розумінням сприймали існування двох етнонімів «русини» й «українці» як назви однієї національної меншини.

Подібні ситуації, пов'язані з питанням русинства на початку 90-х років XX ст. пережили українські діаспори в Словаччині, Польщі, Румунії. Не оминула ця проблема і Закарпаття. Ідеї існування русинів як окремого етносу належить американсько-канадському вченому угорсько-українського походження Павлу Магочі – автору фундаментальної праці «Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848-1948)» (авторизований переклад якої з англійської виданий 1994 р. в Ужгороді українською мовою). Без сумніву, треба дати належне зусиллям науковця щодо становлення українознавчих студій у Гарвардському університеті [15], фундаментального дослідження історії українських земель і народів [16]. Однак відстоюване ним твердження про те, що русини, у тому числі закарпатські українці, є окремим східнослов'янським народом, який сформувався в Центральній Європі, свого часу завдало значної шкоди національній єдності українців як в Україні, так і за її межами. Актуалізувалося це питання – не в найкращому варіанті – й у Хорватії на початку XXI ст.

Українські науковці провели дослідженням, зробили ґрунтовний аналіз праць прихильників теорії русинства й науково обґрунтували її хибність. Так, М. Панчук аргументовано довів безпідставність доводів П. Магочі [17], вказавши на ледь помітні зміщення акцентів, хронологічні неточності й авторську упередженість при мотивації дій тих чи інших політичних сил, їхніх лідерів, які діяли у регіонах, де збереглася самоназва «русини». Висновок М. Панчука: політичне русинство загрожує етнічній і політичній єдності України, її незалежності, тому заперечити цю теорію – означає забезпечити вільний соціально-економічний, політичний і духовний розвиток українського народу, всіх національних громад України.

Історико-філологічні дослідження С. Лук'яничук, М. Нагірного та О. Савчука [11, 56-60] на прикладі Хорватії також обґрунтовано спростовують намагання П. Магочі та його однодумців протиставити сучасній самоназві етносу «українці» більш ранню назву «русини» та спекуляції різного ґатунку щодо окремішності русинської етнічності. Автори вказують на нагнітання цієї проблеми з одного боку, деякими лідерами діаспори (І. Мудрим, віце-президентом Координаційної ради представників русинської меншини), а з другого – деякими законодавчими змінами в Хорватії. Так, 25 квітня 2001 р. було прийнято зміни до Конституції Хорватії, за якими в «Історичних основах» згадувалися (на відміну від першого варіанта 1990 р.) і русини, й українці, причому як два окремі народи, хоч і перелічені один за одним [20]. Таке трактування закріплене і в останніх змінах до конституції від 16 червня 2010 р. [21].

З 2002 р., після схвалення Конституційного закону про права національних меншин, русинам були надані місця у Радах меншин у Вуковарсько-Сремській жупанії, місті Вуковар, в общинах Богдановці й Томполевіці, а також місця представників меншин у місті Загреб й Осієчко-Баранському окрузі. У 2004 р. в Хорватії схвалено закон про захист національних меншин, на підставі чого засновано окремі координаційні ради як української, так і русинської національних меншин у Хорватії. У вересні 2009 р. Рада у справах національних меншин Хорватії схвалила пропозицію Координаційної ради представників русинської меншини затвердити їхні офіційні символи у Хорватії. Офіційним гербом русинів став щит з тям-русини». Було встановлено і День русинської меншини – 25 травня [19, 59].

На лідерські амбіції деяких діячів у середовищі української національної меншини як чинник сепаратистських настроїв в українсько-русинській діаспорі свого часу (2010 р.) вказував С. Бурда. Зокрема, він зазначав, що результатом суперечок всередині «Союзу русинів і українців Хорватії» (далі СРУХ) та бажанням окремих осіб здійснювати власну політику культурного розвитку української меншини у Хорватії став вихід із СРУХ у 2008 р. мади Республіки Хорватія». За цих обставин товариств і формування «Української громадської організації українців» і Союз почав гуртувати навколо себе лише русинські організації. «Українська громада»* нині налічує понад 400 членів, 350 з яких – українці. Хочеться споді-

* Організації-члени Української громади Республіки Хорватії: «Українська громада міста Загреб» (Загреб), «Українська громада міста Рієка» (Рієка), Українське культурно-просвітницьке товариство «Кобзар» (Загреб), Українське культурно-просвітницьке товариство українців «Карпати» (Липовляни), Українське культурно-просвітницьке товариство «Калина» (Умаг), Культурно-просвітницьке товариство українців «Славонський світницьке товариство ім. Андрія Пелиха (Шумече), Українське культурно-просвітницьке товариство ім. Тараса Шевченка (Каніжа), Українське культурно-просвітницьке товариство ім. Івана Франка (Вуковар).

ватися, що це тимчасові зміни, які не приведуть до якихось незворотних процесів і не нашкодять українській діаспорі в Хорватії.

З огляду на останні події у житті української діаспори в Хорватії складно оцінити перспективи об'єднання русинів та українців. Посольство України в Хорватії бере активну участь у житті обох частин роз'єднаної діаспори. Так, «Українська громада РХ» звітує, що ливі для українського народу подій: покладались вінки до пам'ятника жертвам концетраційного табору в Ясеновці, вшановувались пам'ять загиблих бійців Третього українського фронту в Глоку, вшановували пам'ять жертв Вітчизняної війни в Хорватії, спільно були проведені заходи в пам'ять про жертви Чорнобильської катастрофи тощо [23].

У середині січні 2015 р. Посол України в Хорватії О. Левченко зустрічався з активістами русинської громади, інформував їх про механізми реалізації Мінських угод, про події на Сході України і в Криму. Також обговорювалися шляхи подальшої співпраці Союзу русинів РХ з Посольством. А вже 31 січня 2016 р. О. Левченко відвідав ювілейний 50-й захід зібрав русинів з усіх товариств, які працюють у Хорватії [24].

Аналіз діяльності русинської й української спільноти в Хорватії за останні роки дає підстави для наступних висновків. Хорватські українці не тільки активно підтримують свою національну ідентичність, а й співпрацюють з хорватськими державними інституціями та Посольством України в Хорватії; вшановують усі свята та пам'ятні події як Хорватії, так і України; демонструють співчуття щодо сучасних подій в Україні, матеріально і духовно допомагають воїнам АТО та їхнім дітям. Русини Хорватії співпрацюють з хорватськими державними інституціями та Посольством України в Хорватії; усі їхні мистецькі та громадські заходи спрямовані на утвердження ідеї, що русини – це окремий народ зі своєю мовою, піснями, танцями тощо, і жодної згадки про своє коріння, прабатьківщину. У виданнях Союзу русинів РХ «Думки з Дунаю», «Нова думка» практично відсутні слова «Україна», «український» та ін. Фотоматеріали журналів теж демонструють відхід від усього українського – ніде немає символіки української держави, все рідше діаспоряни одягаються у традиційні українські вишиванки та інше. Серед заходів, до яких вони долучаються чи організують, немає жодного, пов'язаного з творчістю українських митців Т. Шевченка, Лесі Українки чи когось іншого. Ніяк не реагують вони й на сучасне та минуле суспільно-політичне життя в Україні.

А ще не так давно русинські лідери та «Нова думка» висловлювали інші думки. Так, русинський письменник В. Костельник терміни «рутени, русини» пояснював як одними з найдавніших народних назв українців [25, 53]. Автори чи коментатори текстів «Нової думки» часто після терміна «український» у дужках зазначали і (або) «руський» («русинський») [26, 28]. Зазначення «руською, тобто українською», свідчить, що автори стояли на позиції, що «русини» – це українці [27]. Фактично лейтмотивом більшості публікацій «Нової думки», принаймні наприкінці ХХ ст., було твердження: «русин» – традиційна, а «українець» – актуальна назва того самого народу.

Нині представники русинських та українських товариств намагаються разом не приходити на ті чи інші заходи. Так, у Новому Загребі є велика магістральна вулиця за назвою «Українська», що розмежовує райони Травно, Утрине і Сопот. Свою назву вона дістала на знак вдячності Україні, яка перша з країн-членів ООН визнала незалежність Хорватії 8 вересня 1991 р. У цьому ж кварталі також розташовані вулиці Австрійська, Ватиканська, Ісландська та Німецька, названі на честь інших країн, котрі не забарилися офіційно визнати Хорватію незалежною державою. 10 жовтня 2015 р., у Загребі урочисто відзначили День Української вулиці. У святкуванні взяли участь представники української громади Хорватії, посол України в Республіці Хорватії О. Левченко, співробітники української амбасад, громадські діячі Загреба. Був присутній український поет Олександр Ірванець. Жодний представник від русинської спільноти не прийшов, хоча ще кілька років тому вони спільно відвідували це щорічне свято. Захід почався біля нещодавно встановленого пам'ятника Тарасові Шевченку. Хор українського культурного товариства «Карпати» з Липовлян виконав гімни Хорватії та України «Lijera palja Domovino» і «Ще не вмерла Україна». Культурна програма продовжувалася біля пам'ятного каменя на Коперниковій вулиці, біля якого виріс уже чималий каштан – символ Києва [28].

Висновки. Історичне минуле доводить необґрунтованість окремих вчених та діаспорян протиставити сучасній самоназві етносу «українці» більш ранню назву «русини». Спекуляції різного ґатунку щодо окремішності русинської етнічності є політичними. Будемо сподіватися, що обидві групи української національної меншини у Хорватії, незважаючи на різні політичні й національні провокації, відновлять свою співпрацю, припинять пошуки причин своєї окремішності, подолають сепаратистські амбіції і дбатимуть про подальше збереження своєї ідентичності, знайомитимуть світ з багатою українською культурою. У цьому контексті важливого значення набуває і позиція України, її політика щодо збереження численних діаспор, зокрема й найдавнішої – на Балканах.

Список використаної літератури

1. Євтух В.Б. Закордонне українство / В.Б. Євтух, В.П. Трошинський, А.А. Попок. – Київ, 2005. – 351 с.
2. Качараба С. П. Греко-католицька церква у ставленні до української еміграції з Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. / С. П. Качараба // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Вип. 46. – Львів, 2011. – С. 116–130.
3. Качараба С. П. Душпастирська опіка Греко-католицької церкви над українською еміграцією у Боснії та Герцеговині (кінець XIX – початок XX ст.) / С. П. Качараба // Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск 49. – Львів, 2013. – С. 130–143.
4. Качараба С. П. Еміграційна політика Польщі та її реалізація на Західній Україні (1919–1939) / С. П. Качараба // Проблеми слов'янознавства. – Вип. 52. – Львів, 2002. – С. 73–85.
5. Качараба С. П. Оповідання і чутки про еміграцію в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. / С. П. Качараба // Народознавчі зошити. Львів, 1999. – № 2. С. 150–153.
6. Козлитин В.Д. Российская и украинская эмиграция в Югославии 1919–1945 / В.Д. Козлитин. – Харьков, 1996. – 476 с.
7. Піскун В.М. Політичний вибір української еміграції (20-ті роки XX століття) / В.М. Піскун. – Київ, 2006. – 672 с.
8. Трошинський В.П. Українці в світі / В.П. Трошинський, А.А. Шевченко. – Київ: Видавничий дім «Альтернатива», 1999. – Т. 15. – 350 с.
9. Малиновська О. Українська діаспора в південнослов'янських землях: короткий історичний нарис / Малиновська О. // Українська діаспора. – Число 8. – Київ-Чикаго, 1995. – С. 12–24.
10. Нагірний М. Хорватські русини та українці: суспільство, ідентичність, культура наприкінці XX століття / М. Нагірний. – Нововолинськ, 2012. – 328 с.
11. Лук'янчук С. Національний розвиток українців Хорватії у другій половині XVIII – на початку XXI ст.: Історико-мовний аспект / С. Лук'янчук, М. Нагірний, О. Савчук // Наукові виклади. 2011. – № 6. – С. 56–60.
12. Українці Хорватії. Матеріали і документи. Книга перша. Документи і матеріали. – Загреб, 2002. – 230 с.
13. Бурда С. Історія і актуальні проблеми українців та русинів Хорватії / С. Бурда // Українці Хорватії. Матеріали і документи. Книга перша. Документи і матеріали. – Загреб, 2002. – С. 173–174.
14. Приготовки и споване Союзу Русинок-Українцок Горватскей. 30 роки Союзу русинох и українцок Горватскей / [упоряд. Влад Костельник]. Вуковар, 1998. – С. 28
15. Віднянський С.В. Магочій Павло-Роберт [Електронний ресурс] / С.В. Віднянський // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ, 2009. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Magochy_P
16. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель та народів / П.-Р. Магочій. – Ужгород, 2012. – 794 с.
17. Панчук М. Політичне русинство в Україні [Електронний ресурс] / М. Панчук // Політична думка. – 1995. – №2–3 (6). – С. 116–123. Режим доступу: http://lemku.com/86-politichne_rusynstvo_v_ukraini.html
18. Нагірний М. Хорватські русини та українці: суспільство, ідентичність, культура наприкінці XX століття / М. Нагірний. – Нововолинськ, 2012. – 328 с.
19. Лук'янчук С. Національний розвиток українців Хорватії у другій половині XVIII – на початку XXI ст.: Історико-мовний аспект / С. Лук'янчук, М. Нагірний, О. Савчук // Наукові виклади. – 2011. – № 6. – С. 56–60.
20. Ustav Republike Hrvatske (проиљжени текст) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://narodnepovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232289.html> – Назва з екрану.
21. Promjena Ustava Republike Hrvatske (2010.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://hr.wikisource.org/wiki/Promjena_Ustava_Republike_Hrvatske_%282010.%29 – Назва з екрану.
22. Лук'янчук С., Нагірний М., Савчук О. Національний розвиток українців Хорватії у другій половині XVIII – на початку XXI ст.: Історико-мовний аспект // Наукові виклади. – 2011. – № 6. – С. 59.
23. Звіт про виконання плану та програми Української громади Республіки Хорватія (за період від 1 вересня 2014 року до 30 червня 2015 року) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrainianworldcongress.org/.../RZZ2015/...> – Назва з екрану.
24. Посол України в Хорватії Олександр Левченко відвідав ювілейний 50-й Бал Русинів Республіки Хорватія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://croatia.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/44406-posol-ukrajini-v-khorvatiji-oleksandr-levchenko-vidvidav-juvilejniy-50-j-bal-rusiniv-respubliki-khorvatija>
25. Костельник В. Рускоци («русинство») на Горнници и у шведе / В. Костельник // Нова думка. – Загреб, 1991. – № 86. – С. 53.
26. Удвари и фразеологични словник лемковских (руских) диалектох // Нова думка. – Загреб, 1991. – № 88.

27. Румянцев О. Галичина–Боснія–Воеводина. Українські переселенці з Галичини на території югославських народів в 1890–1990 роках / О. Румянцев. – Київ, 2008. – 342 с.
28. Джура Відмарович. У суботу, 10 жовтня, у Загребі врочисто відзначили День Української вулиці / Джура Відмарович // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukr-net.info/14352/>

References

9. Yevtukh, V.B., Troshchynskiy, V.P., Popok, A.A. (2005). Foreign Ukrainism (in Ukr.)
10. Kacharaba, S. P. (2011). Greek Catholic Church in relation to the Ukrainian emigration from Galicia in the late XIX at the beginning of the XX century. *Visnyk L'vivskoho universytetu. Seriya istorychna (Visnyk of Lviv University. Historical series)*, 46, 116–130 (in Ukr.)
11. Kacharaba, S. P. (2013). Pastoral trusteeship of the Greek Catholic Church over the Ukrainian emigration in Bosnia and Herzegovina (late XIX - early XX century). *Visnyk L'vivskoho universytetu. Seriya istorychna (Visnyk of Lviv University. Historical series)*, 49, 130–143 (in Ukr.)
12. Kacharaba, S. P. (2002). The emigration policy of Poland and its implementation in Western Ukraine (1919-1939). *Visnyk L'vivskoho universytetu. Seriya istorychna (Visnyk of Lviv University. Historical series)*, 52, 73–85 (in Ukr.)
13. Kacharaba, S. P. (1999). Stories and rumors about emigration in Galicia in the late XIX – early XX century. *Narodoznavchi zoshyty (Ethnographic notebooks)*, 2, 150–153 (in Ukr.)
14. Kozlytyn, V.D. (1996). *Russian and Ukrainian emigration in Yugoslavia 1919–1945*. Kharkiv (in Russ.)
15. Piskun, V.M. (2006) *The political choice of Ukrainian emigration (20ies of the twentieth century)*. Kyiv (in Ukr.)
16. Troshchynskiy, V.P., Shevchenko, A.A. (1999). *Ukrainians in the world*. Kyiv (in Ukr.)
17. Malynovska, O. (1995) Ukrainian diaspora in southern Slavic lands: a brief historical essay. *Ukrayins'ka diaspora (Ukrainian diaspora)*, 8, 12–24. (in Ukr.)
18. Nahirnyi, M. (2012). *Croatian Rusyns and Ukrainians: Society, Identity, Culture at the end of the twentieth century*. Novovolynsk (in Ukr.)
19. Lukianchuk, S., Nahirnyi, M., Savchuk, O. (2011). National development of Ukrainians in Croatia in the second half of the XVIII – early XXI centuries: Historical-linguistic aspect. *Naykovi vyklady (Scientific presentation)*, 6, 56–60 (in Ukr.)
20. *Ukrainians of Croatia* (2002). Materials and documents. The first book. Documents and materials. Zagreb (in Ukr.)
21. Burda, S. (2002). History and current problems of Ukrainians and Rusyns of Croatia. *Ukrainians of Croatia. Materials and documents*. The first book. Documents and materials. 173–174. (in Ukr.)
22. Kostelnyk V. (Ed.) (1998). *Prygotovky u snovanye Soyuzu Rusy'nok-Ukrayinczox Gorvatskej. 30 roky Soyuzu rusynox u ukrayinczox Gorvatskej*. (in Croat.)
23. Vidnianskyi, S.V. (2009). Magochii Pavlo-Robert. In V.A. Smolii (Ed.) *Encyclopedia of Ukrainian History*, V. 6. Retrieved from: http://www.history.org.ua/?termin=Magochy_P
24. Magochii, P.R. (2012). *Ukraine: the history of its lands and peoples*. Uzhgorod (in Ukr.)
25. Panchuk, M. (1995) Political Rusynism in Ukraine. *Politychna dumka (Political Thought)*. 2–3 (6), 116–123. Retrieved from: http://lemky.com/86-politichne_rusynstvo_v_ukraini.html
26. Nahirnyi, M. (2012). *Croatian Rusyns and Ukrainians: Society, Identity, Culture at the end of the twentieth century*. Novovolynsk (in Ukr.)
27. Lukianchuk, S., Nahirnyi, M., Savchuk, O. (2011) National development of Ukrainians in Croatia in the second half of the XVIII - early XXI centuries: Historical-linguistic aspect. *Naykovi vyklady (Scientific presentation)*, 6, 56–60 (in Ukr.)
28. Ustav Republike Hrvatske (проилъжени текст) [Electronic resource] – Retrieved from: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232289.html> – Nazva z ekrana.
29. Promjena Ustava Republike Hrvatske (2010.) [Electronic resource] – Retrieved from: http://hr.wikisource.org/wiki/Promjena_Ustava_Republike_Hrvatske_%282010.%29 – Nazva z ekrana.
30. Lukianchuk, S., Nahirnyi M., Savchuk O. (2011). National development of Ukrainians in Croatia in the second half of the XVIII - early XXI centuries: Historical-linguistic aspect. *Naykovi vyklady (Scientific presentation)*, 6, 59 (in Ukr.)
31. Report on the implementation of the plan and program of the Ukrainian Community of the Republic of Croatia (for the period from September 1, 2014 to June 30, 2015). [Electronic resource] – Retrieved from: <http://www.ukrainianworldcongress.org/.../RZZ2015/> – Nazva z ekrana.
32. Ambassador of Ukraine in Croatia Oleksandr Levchenko visited the 50th anniversary Ball of Rusin Republic of Croatia [Electronic resource] – Retrieved from: <http://croatia.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/44406-posol-ukrajini-v-khorvatiji-oleksandr-levchenko-vidvidav-juvilejnjij-50-j-bal-rusiniv-respubliki-khorvatija> (in Ukr.)
33. Kostelnyk, V. (1991). Russian («Rusynstvo») on Hornitsy and in Sweden. *Nova dumka (New Thought)* 86, 53 (in Ukr.)
34. Udvari and the phraseological dictionary of Lemko (Rusyn) dialects (1991). *Nova dumka (New Thought)* (in Ukr.)
35. Rumiantsev, O. (2008). Galicia-Bosnia-Vojvodina. Ukrainian settlers from Galicia in the territory of the Yugoslav peoples in the years 1890-1990. *Kyiv (Kyiv)*. (in Ukr.)
36. Dzhuro Vidmarovych. On Saturday, October 10, in Zagreb solemnly celebrated the Day of Ukrainian Street. [Electronic resource] – Retrieved from: <http://ukr-net.info/14352/>

SAGAN Galyna, Doctor of Sciences (History), Associate Professor, Professor of the Department of World History, Borys Grinchenko University of Kyiv
e-mail: galinasagan@gmail.com

ACTUALIZATION OF THE «RUSYN ISSUE» IN CROATIA AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY: ORIGINS AND CONSEQUENCES

Abstract. Introduction. *The international authority of our state, political responsibility before the titular nation and even the territorial integrity of the country is directly dependent on Ukraine's cooperation with its diasporas. After all, the diaspora is a very powerful promoter of Ukraine's state interests in foreign countries. Considering this, for scientists, it is important to study all the processes that occur in the life of foreign Ukrainians. Separatist tendencies, which have recently been observed in the Ukrainian diaspora, undoubtedly have a negative impact on our country. To neutralize and prevent them in the future, it is necessary to study the life of the diaspora in details. Particular attention should be paid to the always active diaspora of Ukrainians in the Balkans – now these are several centers that exist in the newly independent countries that emerged on the territory of the former Yugoslavia. One of the most powerful is the Ukrainian diaspora in Croatia.*

Purpose of this study is to analyze the current activities of the Ukrainian diaspora in Croatia to reveal the reasons for the split in the diaspora. To argue why the centrifugal sentiments of some Rusyns are politically motivated.

Methods. In the article are used the following methods: analysis and synthesis, logical, critical, historical method, comparative, descriptive.

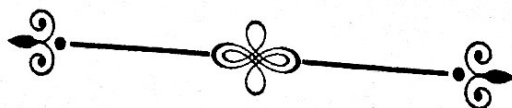
Results. The split that took place in the environment of before unified Ukrainian diaspora, became the result of political intrigues and unhealthy ambitions of individual diaspora leaders. This problem has a purely political background.

Originality. Through the analysis of the historical past, the studies of philologists and ethnographers have proved the fallacy of the assertion of some scientists and the diasporans about the separability of Rusyn ethnicity.

Conclusion. An analysis of the Rusyn and Ukrainian communities' activities in Croatia over recent years provides grounds for the following conclusions. Croatian Ukrainians not only actively support their national identity, but also cooperate with Croatian state organizations and the Embassy of Ukraine in Croatia: honor all holidays and memorable events of both Croatia and Ukraine; demonstrate sympathy for modern events in Ukraine, materially and spiritually help the soldiers of the Antiterrorist operation and their children. The Rusyns of Croatia cooperate with Croatian state organizations and the Embassy of Ukraine in Croatia; all their artistic and social activities are aimed at affirming the idea that Rusyns are a separate people with their own language, songs, dances, etc., and not a single mention of their roots, their original homeland. Let's hope that both groups of the Ukrainian national minority in Croatia, despite various political and national provocations, will restore their cooperation, stop searching preservation of their identity and acquaint the world with the rich Ukrainian culture. In this context, it is important the Ukraine's position, its policy on preserving numerous diasporas, including the oldest one – in the Balkans.

Key words: Ukrainian diaspora in Croatia, Rusyns, the Rusyn issue, the union of Rusyns and Ukrainians of Croatia.

Одержано редакцією 19.05.2017
Прийнято до публікації 31.05.2017

CONTENTS

Methodology and historiography

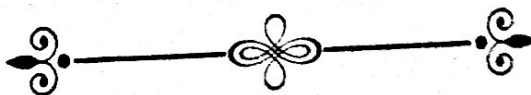
- Khalkhunov S.** Reaseach of Central Council Military Policy in Works of Ukrainian
Diaspora Historians 1920–1930 5
- Ivangorodsky K.** Balts component in the Concept of East Slavic ethnogenesis
by Valentin Sedov 13

Historical anthropology

- Temchenko A.** Insight into the mythology of numbers: seven-based cycles in treatment
and magical practices of the East Slavs 26
- Netrebenko T.** Protection of women's rights in household measurements on Ukraine
(X – XVI century) 33
- Kovbasiuk S.** «A Weak Vessel»: Perception of the medieval misogyny in the Northern
Humanism 39
- Kotljarov P.** German school on the eve of reformation: attempts at school reform 46
- Vasylenko V.** Professors corporation of the St. Volodymir University in Kyiv in Socio-
Cultural Space of the 19th centuries 51
- Drach O.** «Labour gave you scientific glory»: Oleksandra Yakivna Efimenko –
Modern Era Female Scientist 54
- Sribnyak I.** Conditions of stay and cultural and educational activities of interned
Ukrainian Soldiers in the Camp of Lancut, Poland (january-august 1921)
in the light of archival documents 63
- Platmir Y. V.** Vynnychenko's works as representation of intellectual ideas about
Ukrainian peasantry from Naddniprianschyna at the turn of the XIX–XX centuries.. 72
- Shpak M.** Polemical questions of history of the Shoah in Bulgaria: whom belongs
the role of savior? 78
- Podenko V.** Ukrainian national self-identity: formation algorithms in the conditions
of globalization processes 85
- Braichevska O., Kovalchuk Y.** Sweden foreign policy features in the conditions of
modern geopolitical situation 90
- Sagan G.** Actualization of the «Rusyn issue» in Nroatia at the beginning of the XXI
century: origins and consequences 99

History of Ukraine

- Paramonova O.** Legal regulation of medical activityon Ukrainian lands in
X-XIXth centuries 107
- Eidel E.** Sword of the Lord of Podol Spytka from Melshtyn (? - 1399) from the
collection «The Feldman Family Museum» 116
- Silka O.** Public associations of Ukrainian village in late XIX – early XX century:
to the problem 122
- Levitska N., Beregovyi S.** Repressed science and education in Ukraine
(In the context of the 1920-s - 1930-s) 128
- Kulbashna O.** Development of labor legislation of Ukraine in 1991 - 2000 years 135

**ВІСНИК
ЧЕРКАСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія: Історичні науки
№ 3. 2017

Відповідальний за випуск
Драч О. О.

Відповідальний секретар
Івангородський К. В.

Комп'ютерне верстання
Івангородський К. В.

Підписано до друку 16.06.2017. Формат 84x108/16. Папір офсет.
Друк офсет. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 15,0.
Обл. вид. арк. 14, 8. Тираж 300 пр. Зам. №

**Бізнес-інноваційний центр Черкаського національного
університету імені Богдана Хмельницького
18000, Україна, м. Черкаси, бул. Шевченка, 205
тел.: (0472) 32-93-05**

Свідоцтво про внесення до державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК №3427 від 17.03.2009 р.

ISSN 2076-5908
INDEX COPERNICUS
ІНТЕРНЕТ
ICV 2015:45.87

ВІСНИК ЧЕРКАСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

№ 3-4. 2016

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького
Черкаси – 2016